

‘Jonge mensen zijn ook nú al burger en onderdeel van een groter geheel’

Willemijn Rinnooy Kan

Foto: Mac Siers Imaging

Hoe kun je als school een goede oefenplaats zijn voor burgerschap? Sinds de overheid daar eisen aan stelt, leeft die vraag bij steeds meer leerkrachten, docenten en schoolleiders, weet Willemijn Rinnooy Kan (38). Ze is verbonden aan de Hogeschool van Amsterdam en doet onderzoek naar dit thema. Ze merkt dat veel scholen nog wat zoekende zijn. Welke tips heeft zij?

Tekst
Marco van den Berg

Rinnooy Kan omschrijft school als een gemeenschap waar samenleven wordt voorgeleefd. Zo vertegenwoordigen leraren en schoolleiders autoriteit, maar kunnen ze ook rolmodellen zijn. Hoe er binnen de school wordt omgegaan met verschillen en verschillend zijn, laat leerlingen zien hoe dat zou moeten, vertelt ze. Hoe samenleven wordt voorgeleefd, maakt dus uit voor het burgerschap van leerlingen. En dat gaat niet alleen over later, legt ze uit. “Jonge mensen zijn ook nú al burger en onderdeel van een groter geheel, maar ze ervaren vaak het tegenovergestelde.” Ook binnen de wetenschap staan jongeren veelal te boek als *not-yet-citizens*, constateert Rinnooy Kan. “Dat doet geen recht

Het zou waardevol zijn als we jonge mensen in die context serieus nemen als burger

aan hun positie. Neem het klimaatvraagstuk. Dat gaat over hun toekomst, over de wereld waarin ze nu en straks leven. Het zou waardevol zijn als we jonge mensen in die context serieus nemen als burger, en dus ook hun perspectief serieus nemen.” Door het gevoel te versterken ‘dat hun ideeën ertoe doen’ kan school hieraan bijdragen. “Dus niet alleen oefenen voor later, maar ook nu al ruimte bieden om hun burgerschap in de praktijk te brengen op school.”

Ze vervolgt: “Een leerkracht moet niet alleen denken: welke kennis ga ik overdragen? Maar ook: wat leef ik ze eigenlijk voor als burger binnen deze schoolgemeenschap? Dat perspectief vind ik heel belangrijk. Net als: wat kan ik van mijn leerlingen leren? Wat zijn hun ideeën?”

Zelf is ze moeder van drie jonge kinderen en merkt ze hoe waardevol hun reflecties en vragen zijn. “Hun opmerkingen zetten mij steeds weer aan het denken over mijn werk. Het illustreert de waarde van: jonge mensen serieus nemen, naar hen luisteren en ze de ruimte geven om hun inzichten te delen.”

Er zijn steeds meer prentenboeken die jonge mensen kunnen helpen om andere perspectieven te krijgen

Bij burgerschap spelen ook thema's die gevoelig kunnen liggen zoals etnisch-culturele diversiteit, seksuele oriëntatie en genderverschillen. De volwassen reflex om kinderen zo veel mogelijk weg te houden bij deze verschillen en de bijbehorende gevoeligheden en ongelijkheid, draagt lang niet altijd bij aan een beter gesprek in de klas, merkt Rinnooy Kan. “Vanuit angst bij volwassenen ontstaat dan een smal perspectief op wat er in de klas kan en mag worden besproken. Dat vind ik verontrustend. We moeten niet te snel zelf invullen wat kinderen aankunnen of al begrijpen. Daarmee ontnemen we jonge mensen de kans om hun eigen perspectief en narratief op *verschillend zijn* te ontwikkelen.”

Dat neemt niet weg dat aansluiting bij de leefwereld van kinderen belangrijk is. Er zijn bijvoorbeeld steeds meer prentenboeken die deze thema's adresseren en een mooi startpunt van gesprek kunnen zijn, ook al vanaf de kleuterleeftijd. “Je kunt er heel bewust voor kiezen om deze verhalen en boeken de klas binnen te halen. Die kunnen jonge mensen helpen om andere perspectieven te begrijpen.” Op een witte dorpsschool zullen de verschillen in achtergrond of afkomst misschien kleiner zijn dan op sommige stadsscholen. Door verhalen te vertellen over andere plekken in de samenleving verruim je het perspectief, ziet Rinnooy Kan. “Dan zeg je: zo ziet onze school eruit, maar dat is niet per se hoe de wereld eruit ziet.”

Artikel 1 uit de grondwet kan in het kader van *leren omgaan met verschil* ook een mooi vertrekpunt zijn voor een gesprek over burgerschap. Bijvoorbeeld in het leraren-team, vertelt Rinnooy Kan. “Dit artikel nodigt uit tot reflectie, want wat betekent dit in de schoolpraktijk? Hoeveel ruimte is er op school voor diegenen die in de minderheid zijn? Hoeveel ruimte is er voor de afwijkende mening, een onverwacht perspectief of bijvoorbeeld een andere religieuze overtuiging? Wat is ons verhaal binnen deze school? Hoe gaan wij om met deze verschillen?”

Ze zou ook graag zien dat alle lerarenopleidingen meer aandacht besteden aan de rollen die leraren vervullen in het kader van het burgerschap zodat een leraar daarmee professioneel aan de slag kan. Het is belangrijk dat leraren een zekere sensitiviteit ontwikkelen rondom dit thema, vertelt Rinnooy Kan. “In het kader van *je onderdeel van de schoolgemeenschap voelen*, is de band die leerlingen ervaren met volwassenen op school cruciaal. Het gaat als leraar dus ook over de relatie met individuele leerlingen. Dat roept de vraag op: spelen er grote verschillen? Waarom zijn die verschillen er? En behandel ik iedereen wel even eerlijk?”

Haar tips nog even samengevat: reflecteer als onderwijsteam op hoe je samenleven voorleeft op school. Denk samen na over hoe je *alle* leerlingen onderdeel laat zijn van de school als gemeenschap. Sla burgerschapsonderwijs niet plat tot een extra lesje, maar wees je er van bewust dat het een integraal onderdeel is van wat je als school aan leerlingen te bieden hebt. Betrek leerlingen in het ontwikkelen van die schoolvisie. Rinnooy Kan zegt tot slot: “Leerlingen hebben vaak mooie ideeën over hoe je met elkaar kan samenleven. Laat je ook inspireren door die verhalen.”)

